

Iva Grgić: Marulićeva Judita na talijanskom

Marko Marulić, *Giuditta*

priredila Luciana Borsetto, Hefti, Milano 2001.

(objavljeno u *Zarezu* 2002. godine)

Ako je Marko Marulić otac hrvatske književnosti, onda je ta književnost donedavno u inozemstvu zaista živjela kao siročić. Naime, Marulićeva latinska djela nedugo su nakon svoga objavljivanja počela živjeti paralelnim životima u prijevodima na brojne europske jezike, ali njegovo glavno hrvatsko djelo, religiozni spjev *Judita*, kojem je u hrvatskoj kolektivnoj književnoj svijesti jedini premac obilato prevedeni Gundulićev *Osman*, morao je na prvi prijevod na strani jezik čekati do pretkraj dvadesetog stoljeća. O razlozima za to možemo nagađati (tražeći ih npr. u činjenici što Marulićeva *koiné* temeljena na splitskom govoru nije znatnije sudjelovala u stvaranju onog hrvatskog književnog jezika što se poslije razvio u jezični standard, pa prosječno obrazovanom stranom slavistu tekstualno predstavlja veliku teškoću), tek istina je da se *Judita* pojavila na engleskom jeziku oko 490 godina nakon svoga objavljivanja na hrvatskom, u sedamdeset i pet stihova koje je u "Journal of Croatian Studies" objavio Antun Kadić, te nekoliko godina poslije u cijelosti, marom američkog slavista Henryja Coopera Jr. Zaredalo se potom nekoliko verzija u Europi: ulomci na kastiljanski španjolskoga slavista Francisca Javiera Jueza Gálveza; u časopisu *Most* Društva hrvatskih književnika također ulomci na engleskom iz pera Grahama McMastera; cjelovit prijevod na mađarski komparatista i slavista Istvána Lökösa, a na francuski erasmologa Charlesa Bénéa.

Zaslugom izdavača Hefti, Marulićeva se *Judita* nedavno, nakon *cameo* najava u godišnjaku *Colloquia Maruliana*, u dostojnoj odori pojavila na talijanskom jeziku. Luciana Borsetto, njezina autorica, začudo nije slavistica, ona je talijanistica čija se ljubav prema hrvatskoj književnosti rađala iz osobne istraživačke potrebe: počela je čitanjem Šenoe, kretala se unatrag, preko Gundulića, sve do Marula. Da bi ga bolje razumjela, prevodila ga je, a to ju je nužno dovelo, s jedne strane, do usporedbi s prijevodima velikih epova kojima se bavila (profesorica komparativne književnosti i traduktologinja, Luciana Borsetto autorica je, među ostalim, dviju knjiga o talijanskim prijevodima *Eneide*), te prevodilačkom tradicijom koju su oni kroz stoljeća zacrtali, a s druge strane, do propitivanja mjesta koje jedan novi prijevod staroga teksta može zauzeti na obzorju talijanske književne i znanstvene suvremenosti.

Na križištu takvih preokupacija prevoditeljica ispisuje talijansku *Juditu*, svjesna da ona dolazi prekasno da bi u talijanskoj pjesničkoj tradiciji zaživjela kao izravna poetska inspiracija, ali ipak željna čitatelja čija motivacija nadilazi puku informativnost i nepomirena s eventualnom isključivo znanstvenom funkcijom svoga prijevodnoga djela. Da, odzvanja joj u glavi prastara podjela na prevodioce-znanstvenike i prevodioce-pjesnike, ali tu dihotomiju ona (sudeći iz teksta) decidirano odbija. Radije u izrazu dohodišnog jezika odapinje intertekstualne silnice prema nizu izvornih i prevedenih djela pa, ostajući u predanom dijalogu s originalom, ostvaruje zapravo i multitekstualni polilog. Koji se dapače, netko bi rekao učenom naporu usprkos, čita kao poezija. Da potkrijepimo:

Onori e lodi alla Santissima Giuditta,/Le audaci sue imprese io voglio dire;/ Per questo invocherà², o Dio, la tua luce,/Non volermi negare il tuo pieno favore.

Pjesničkoj provjeri Luciana Borsetto podastire svoj prijevod već samim time što ga objavljuje *a fronte*, to jest stranicu uz stranicu s hrvatskim izvornikom. Teži mogućnosti usporedbe stih po stih, ali slijedi prevodilačku praksu najboljih talijanskih prevodilaca dvadesetoga stoljeća koji su, u opreci prema višestoljetnom običaju rabljenja velikih poetskih uradaka iz prošlosti kao poligona za prevodiočeve versifikatorske ekshibicije, odbijali robovanje rimi i broju stopa, uvjereni da se poetičnost teksta ostvaruje u svakoj jezičnoj verziji uvijek novim sredstvima. U traduktološkom uvodu kojim je prevoditeljica popratila *Giudittu*, žanrom svojevrstne teorijske konfesije, ona objašnjava svoje nadomještanje Marulova dvostrukorimovanog dvanaestarca nizom talijanskih metričkih obrazaca, izbjegavajući neželjene metametričke asocijacije, te istovremeno vjernost autorovu stilskom naporu u odabiru sintaktičkih struktura. Kako je svako prevođenje eminentno komparatistički poduhvat, još jednu vrijednost ovome izdanju daje i drugi, tematološki uvod, u kojemu se Luciana Borsetto, uz ostalo, osvrće na mjesto Marulova spjeva na razmeđu ranorenesansnih preradbi starozavjetnih motiva i, tada kao i uvijek, nezanemarive antičke poetike, osobito mjesto dajući, naravno, talijanskim pandanima, a ne zaboravljajući ni intermedijalne asocijacije.

Opremljena je, dakle, ova, jedna od virtualnih Juditinih inkarnacija, kako bi mogla zaživjeti na način na koji je to Luciana Borsetto zamislila. Djelomično kao informacija, osnažena bibliografijom izdanja izvornika, prijevoda, adaptacija i kritičke literature, te nesvakidašnjom *ancillom*, pretiskom u posebnoj, popratnoj knjizi, drugog izdanja spjeva u Mlecima 1522. godine kojem prethodi osobno pismo nakladnice Snježane Hefti gdje mu se ona obraća s Caro Marco. Ali još mnogo više kao erupcija u talijanske književno-povijesne obzore. Poput

prijevoda koje je Nobelovac Salvatore Quasimodo sačinio od starogrčkih izvora? E to bi bilo previše tražiti.